

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Ter introductie

DE NIEUWE PAUS IS VOORALSNOG TAMELIJK POPULAIR. *NRC Handelsblad*, het deftige liberale avondblad, schrijft al maanden positief over hem. En dat doordat Franciscus niet zozeer de leer van de kerk uitlegt, maar eenvoudigweg laat zien hoe hij met mensen omgaat. Hij denkt vanuit de alledaagse praktijk en vanuit de ontmoetingen met burgers: hij belt met ze, luistert naar ze en schenkt ze zijn vertrouwen.

Zijn optreden bevat een les voor politici. De roep om politici, bestuurders en leiders van organisaties die handelen vanuit deugden als integriteit, waarachtigheid en matigheid, klinkt steeds luider. Waarden zijn gemakkelijk opgeschreven en gedragscodes zijn snel opgesteld, maar de doorslaggevende overtuigingsmiddelen zijn nog altijd de betrouwbaarheid en het handelen van de politicus zelf: zijn levenshouding, zijn *ethos*, moet ervan getuigen dat hij daadwerkelijk gelooft in de overtuiging die hij uitdraagt.

* * *

Hoe kan de verhouding tussen macht en moraal op een betekenisvolle manier vorm krijgen in een tijd waarin de overheid noodzakelijkerwijs een terugtrekkende beweging maakt en in een tijd waarin politici steeds minder lijken te kunnen rekenen op vertrouwen van burgers? Dat is de hoofdvraag voor dit nummer van *Christen Democratische Verkenningen*, getiteld *De macht van de moraal*.

Het CDA en zijn voorlopers hebben altijd de intentie gehad om een politiek van waarden te bedrijven. Toch blijkt het keer op keer lastig om een vervolg te geven aan een politiek waarden- en-normenvertoog. Het zal te maken hebben met het feit dat de hedendaagse liberale politieke cultuur doordrenkt lijkt van de gedachte dat particuliere deugden en de publieke zaak losstaande grootheden zijn.

Opvattingen over wat het goede leven is, worden al snel als een privéaangelegenheid gezien, levensovertuigingen horen ‘achter de voordeur’ te blijven. Kees Klop, bij leven plaatsvervangend directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, sprak in dit verband over



de ‘cultuurpolitieke paradox’: de oplossing van veel maatschappelijke problemen hangt in belangrijke mate af van de moraal en de goede zeden, maar tegelijkertijd mag de overheid in vrije, moderne, democratische samenlevingen niet aan zingeping doen en zelf geen zedenmeester zijn.

Deze cdv-bundel valt uiteen in drie delen. In het eerste deel staan ‘waarden, normen en gedrag’ centraal. Paul Dekker onderzoekt waar Nederlanders zich precies zorgen over maken als ze aangeven dat ‘de waarden en normen’ achteruithollen. Will Tiemeijer toont aan dat burgers niet voldoen aan het beeld zoals de overheid dat voortdurend oproept: de mens is geen homo economicus, maar een sociaal wezen.

Het tweede deel, ‘Waarden, normen en het gezag’, gaat over de spanning tussen macht en moraal. Jurriën Rood pleit voor een nieuwe vorm van gezag: een vrijwillig gedragen en communicatief uitgeoefend gezag. Roel in ’t Veld laat zien dat de huidige kennisdemocratie, met haar verstrengeling van politiek, media en wetenschap, ingrijpende consequenties heeft voor de machtsuitoefening en het afleggen van verantwoordelijkheid. Het levert een gevaarlijke cocktail voor de democratie op.

In het derde deel worden de ‘christendemocratische uitdagingen’ geformuleerd. Jan Dirk Snel geeft eerst een historisch overzicht van de ‘onzekere omgang’ van het cda en zijn voorlopers met moraal. Jan Peter Balkenende betoogt dat het waarden-en-normendebat een verbreding en verdieping behoeft. Gert-Jan van der Heiden reflecteert op betrouwbaarheid als overtuigingsmiddel in het politieke spreken. En Govert Buijs geeft een aantal vingerwijzingen om een vertrouwenwekkend bestuurder te kunnen zijn.

* * *

Op welke manier zou de christendemocratie een nieuwe impuls kunnen geven aan een waarden-en-normenvertoog? Het spreekt vanzelf dat het begint met een appel op verantwoordelijke burgers. Het recente cdv-lente-nummer *Het appel op de vitale samenleving* was daar geheel aan gewijd. In deze cdv richten we de blik de andere kant op: wat vraagt een beroep op de samenleving van politici zelf?

Een partij voert geen morele politiek als ze op waarden en normen tamboereert; dat doet ze pas als ze waarden op een natuurlijke manier weet te verbinden met haar manier van politiek bedrijven. Dat betekent in de eerste plaats voorbeeldgedrag. De imitatio, de navolging van deugden, is van wezenlijk belang voor het vertrouwen van burgers in politici. De intermezoes in dit nummer laten zien dat er in de praktijk volop wordt nagedacht over goed gedrag: Hans van Vliet, Roderik Meeder, Chris Buijink en Arnold Pureveen zijn zich bewust van de noodzaak van ethisch bewustzijn in de sectoren waar ze hun leidinggevende functies vervullen.

Daarnaast is het van belang om waardevolle politiek te verbinden met

urgente politieke thema's: burgerschap, de eigenheid en zelfstandigheid van maatschappelijke organisaties, het belang van particuliere initiatieven. In de samenleving is veel meer moraliteit dan dikwijls door politici wordt gesuggereerd.

Pieter Jan Dijkman, hoofdredacteur van *Christen Democratische Verkenningen*

NIEUWE VOORZITTER REDACTIE CDV

Het bestuur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA heeft onlangs prof. dr. Paul van Geest benoemd tot nieuwe voorzitter van de redactie van *Christen Democratische Verkenningen*. Van Geest (1964), hoogleraar kerkgeschiedenis aan de Universiteit van Tilburg en bijzonder hoogleraar Augustijnse studies aan de Vrije Universiteit Amsterdam, maakt reeds enkele jaren deel uit van de redactie van CDV. Het bestuur van het WI is verheugd met deze benoeming: met Van Geest krijgt CDV een prominent wetenschapper en een echte christendemocraat als voorzitter.

Van Geest volgt Jan Schinkelshoek op, die ruim tien jaar de redactie heeft geleid. Het bestuur dankt de heer Schinkelshoek voor zijn enorme inzet en betrokkenheid bij ons kwartaalblad. Onder hem werd de formule van themanummers ingevoerd, waardoor de rol van CDV als geheugen en geweten van de christendemocratie nog sterker kon worden benadrukt. Hij had altijd oog voor de bezinning op de verhouding tussen geloof en politiek en voor de rol van waarden in het politieke domein. Onder zijn voorzitterschap verschenen onder meer nummers over beroepszeer, het Midden-Oosten, populisme en gelijkheid. Het tijdperk-Schinkelshoek werd afgesloten met de trilogie over de drie letters van het CDA. De komende maanden zal een bundel worden samengesteld met een bloemlezing van een aantal artikelen uit deze trilogie, voorafgegaan door enkele actuele bijdragen. De kernredactie voor deze bloemlezing bestaat uit Pieter Jan Dijkman, ondergetekende en Jan Schinkelshoek zelf; op die wijze kunnen we nog een tijdje nagenieten van zijn plezierige en deskundige bijdrage aan ons blad.

Raymond Gradus, directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA